“UNA BATALLA QUE ACABA DE COMENÇAR”: LA HISTÒRIA DE LA COORDINADORA OBRIM FRONTERES

Manel Diéguez

Activista de Sarrià-Sant Gervasi Refugi i de la COF

Decembre de 2018 – Juny de 2019

“Aquesta batalla acaba de començar, i no sabem on ens portarà”

Amb aquesta frase el Manel descriu el resultat d’aquests anys de mobilitzacions socials dels drets de les persones migrants. Una batalla central on estan en lloc els Drets Humans de totes les persones que convivim a aquesta societat. En aquesta es situa la Coordinadora Obrim Fronteres, un paraigües que aglutina diferents entitats de tot el territori català en defensa dels drets de les persones migrants.

HISTÒRIA DE LA COF

L’origen: les primeres mobilitzacions solidàries

La Coordinadora Obrim Fronteres (COF) va sorgir a 2016 com una resposta a l’extensió del

fenomen de la solidaritat per tot el territori català. Des de comarques barcelonines a Girona, arran del territori es van constituir plataformes solidàries que després van convergir a la COF.

Aquest procés de formació va ser el resultat d'esdeveniments múltiples que van tindre lloc al llarg de l'any anterior. Les mobilitzacions van començar després de l'estiu de 2015. A aquest moment va haver-hi una reacció a totes les imatges colpidores que van sortir pels mitjans de comunicació i que van provocar una indignació molt gran. També va tindre un gran efecte social el pronunciament de l'alcaldia de Barcelona, en una declaració en la que feia referència a la història d'acollida de la ciutat durant la Guerra dels Balcans, demanant una resposta ciutadana molt imminent

amb la idea d' "obrir la ciutat"[1]. En aquell moment es va fer un pla molt ambiciós per a rebre el que es preveia com una gran arribada de persones, un pla que incloïa la utilització del Parc del Fòrum, a Barcelona, com a primer centre de rebuda.

La resposta a aquesta primera crida va ser molt potent, tot i que va resultar frustrada pel Govern espanyol, que rebutjava qualsevol resposta que no recaigués en ell mateix i vetava solucions a nivell internacional com ara obrir les fronteres o anar a salvar gent. Aquesta situació va provocar una reacció de la societat civil, que va canalitzar el seu

---

[1] Un post al perfil de Facebook de l'Ada Colau, alcaldessa de Barcelona, al 28 d'agost de 2015, va ser el primer d'una série de pronunciaments públics a favor de l'acolldia de persones refugiades que van tindre un important ressó a la resta de l'Estat espanyol. Veure, per exemple la nota de El País "Colau plantea que Barcelona acoja a refugiados de la guerra en Siria", disponible a: https://elpais.com/ccaa/2015/08/29/catalunya/1440851134_397402.html

malestar e indignació en la constitució de plataformes. Una d'elles, Stop Mare Mortum, va aglutinar en aquest primer moment una part de les mobilitzacions al voltant del tema al territori català. Però a més a més, arran del territori, es van constituir multitud de plataformes locals que treballaven el tema.

Imatge 1: Homenatge a les persones mortes a la Mediterrània. Acció final de la manifestació del 12 de septembre de 2015,

convocada per Stop Mare Mortum. Fotografia: Cartografia Solidaritat

Un exemple d'això és la nostra experiència a Barcelona, on vam pensar que la millor manera de respondre davant d'aquesta situació era organitzar la ciutadania al voltant dels governs i sense filiació política. Així, als diferents barris de la ciutat es van constituir diferents grups. Gràcia va ser la primera, i després hi van seguir Poble Nou, Sarrià, Sants, o nosaltres, a Sarrià i Sant Gervasi. En concret, el nostre grup, Sarrià i Sant Gervasi Refugi, surt de veïns i veïnes i activistes que ja participaven d'altres activitats del barri mitjançant d'altres entitats ja existents. La majoria de nosaltres no treballàvem temes relacionats amb la migració, i vam començar a fer-ho com a resposta al que estava passant. Ens hi vam posar «a la brava», amb tres objectius:

sensibilitzar, mobilitzar i donar suport directe. I, és clar, amb la intenció de coordinar-nos amb la resta d'organitzacions tractant el tema. Enteníem que l'acollida es dona als barris, es materialitza en un espai físic concret. Per tant, era aquí on havíem de preparar-nos per donar aquesta resposta. Llavors va funcionar durant bastant de temps una coordinadora que es deia Coordinadora de Barris Refugi, que es va constituir una mica abans que la COF. Aquesta va començar a funcionar i vam fer una primera manifestació el 27 de febrer de 2016 (Imatge 2). Fins i tot van venir també els què a aquell moment s'estaven constituint, Proactiva Open Arms. Tot i així, aleshores la resposta va ser totalment insuficient.

Imatge 2: Manifestació del 27 de febrer de 2016 amb el lema "Vies Segures". Recuperat de "Més de 2000 persones surten a Barcelona per exigir Vies Segures d'accés a Europa" (Blog www.stopmaremortum.org)

Uns mesos més tard però, va haver-hi la manifestació pel Dia del Refugiat, el 20 de juny, que partia, de nou, d'una iniciativa de Stop Mare Mortum. A aquesta hi van atendre unes 40.000

persones[2], tot un éxit. I va ser després de la mobilització que, per iniciativa de la mateixa plataforma, la COF es va constituir. Des d'aquest moment, la Coordinadora va començar amb la dinàmica de reunir-se periòdicament, cada cop a diferents punts del territori català.

La particularitat de la COF resideix en què no sols és territorial sinó també sectorial. Hi han col·lectius activistes d'orígens i orientacions diverses; ONGs, com ara CEAR, directament implicada en l'acollida de persones sol·licitants d'asil; o altres iniciatives com el Tribunal Permanent dels Pobles, o la Caravana Obrim Fronteres. Vam ajuntar

2 Veure «Milers de persones es manifesten perquè s'obrin les fronteres als refugiats» a Beteve, 19 de juny de 2016, disponible a https://beteve.cat/societat/manifestacio-obriu-fronteres-volem-acollir-19j/

activistes de base territorial amb altres d'abast nacional, cadascuna treballant temes diferents. Totes però coincidíem en la necessitat de donar una resposta mobilitzadora i d'incidència davant d'aquesta situació.

Casa Nostra Casa Vostra: De l'onada de solidaritat a la negociació

Poc després del naixement de la COF, al setembre de 2016, la campanya «Casa Nostra, Casa Vostra» (CNCV) es comença a gestar. Al voltant d'aquestes dates, les persones que van començar la iniciativa van venir a una assemblea amb la seva proposta de col·laboració amb la COF, tot i que en paral·lel ja havien començat a treballar-ne. Des del primer dia ja tenien planificades coses com els

tempos de la mobilització, el suport mediàtic i, fins i tot, quan o com havia d'acabar, amb el Concert del Palau Sant Jordi, l'11 de febrer, i la manifestació Volem Acollir, el 17 de febrer de 2017.

La campanya va tenir la seva dinàmica pròpia, amb un ressò i una atenció per part dels mitjans molt més grans dels quals nosaltres havíem pogut rebre fins al moment. Això va ser gràcies que des de la campanya es va crear un grup de mobilització , un grup que va aplegar a molta més gent de la qual nosaltres havíem pogut abans (coordinadores d'ONGs com la Fede, sindicats, o entitats com ara Unitat Contra el Feixisme i el Racisme). El grup va treballar durant tota la campanya, tot i que la planificació estava ja decidida des del començament pel grup promotor de la campanya. Així, amb tota

aquesta atenció i incidència, la campanya es va «ensenyorear» de tot el que es feia fins al moment, ho va absorbir tot. En aquest sentit, l'activitat de la COF va disminuir; ens vam reunir, sí, però per a tractar temes puntuals. Mentrestant, nosaltres vam participar del calendari de la campanya en el que vam poder, com ara aportant alguns textos.

Un exemple de la mobilització que va tindre lloc durant els mesos de la campanya van ser les accions descentralitzades que es van fer a diferents barris de Barcelona. En aquells moments, es va crear també la Xarxa Educativa en Suport a les Persones Refugiades (nota al peu amb el link de la Narrativa de la Xarxa), que intentava agrupar els esforços de diferents agents socials relacionats amb l'educació, recollir i produir materials de sensibilització amb el

que estava passant. Les xarxes de Gràcia van dissenyar un programa de barri a les escoles, i a Sarrià-Sant Gervasi vam decidir provar-ho també. Així que vam fer una convocatòria d'entitats educatives i es va organitzar un banc de recursos pedagògics. De mode que mentre que CNCV feia el seu desplegament, als diferents barris, atents a la campanya, també s'estava fent una feina pròpia d'àmbit territorial; en el nostre cas el projecte va finalitzar amb una exposició amb la mostra dels treballs educatius a la seu del districte. Cada barri va treballar per la seva banda, i vam acabar confluint més tard a la manifestació del 17 de febrer de 2017.

Tot i aquest contacte inicial entre la campanya i la COF, va ser un cop la campanya va acabar que la relació entre les dues va començar de veritat. Al final

de la campanya, els organitzadors van ser rebuts per l'aleshores president de la Generalitat Carles Puigdemont al Palau de la Generalitat, el qual va acceptar una reunió per a tractar les demandes de les entitats del territori en relació amb el refugi i la migració. En aquest moment, les persones organitzadores van considerar que elles ja havien fet tota la feina que havien de fer i van traspassar directament la continuació de la negociació a la COF. I la COF la va entomar com va poder.

A partir d'aquest moment la COF va treballar en produir una sèrie de documents. Un d'aquests és el que anomenem el "decàleg" [3], un document que toca un ampli ventall de temes per a garantir una

---

[3] El document que es va elaborar va ser la base del "Document de demandes a les administracions #VolemAcollir", disponible a https://archive.org/details/DocumentDeDemandesVolemAcollir.

acollida digna, com ara habitatge, sanitat o menors no acompanyats. En la redacció van participar entitats i ONGs especialitzades, que es van apropar a la COF a partir de la seva participació en el grup de mobilització de la campanya. Després de tenir el document, es va constituir – amb molt d'esforç i debat- un grup que acabaria negociant a una primera reunió amb representants de la Generalitat. I aquesta va ser també l'última; no va haver-hi més. El Govern es va desentendre amb dos arguments: per una banda, que una part del que es demanava no el podien fer perquè és competència de l'estat espanyol (es a dir, «no ens deixen»); i per altra, que l'altra part d'allò que es demanava ja l'estaven fent. Potser una de les raons per les quals van poder desentendre's va ser que l'arribada massiva que

inicialment s'esperava no es va produir. Pel que fa a nosaltres, en aquest primer moment no teníem un domini de quins són els òrgans responsables de cada cosa; ara és molt diferent. Tot i així, aquesta segueix sent la principal dificultat que troba qualsevol persona que vol involucrar-se allò que passa: orientar-se en el laberint de competències de cadascuna de les administracions, així com les limitacions de cadascuna d'elles.

LA REFUNDACIÓ DE LA COF

Després de la eufòria de la manifestació, va venir la frustració amb la negociació amb la Generalitat, acompanyada d'un cert desencant amb l'activisme. Després de tota la mobilització, ens trobàvem amb la sensació de que no havíem pogut esgarrapar

gairebé res. I això var ser molt dur per al propi moviment. L'activitat de la COF i de la Coordinadora de Barris Refugi va decaure. Tot i que la feina burocràtica de les reunions es mantenia, la resposta ciutadana va decaure, potser arran d'una sobre-oferta de grups activistes treballant la temàtica.

Finalment cap al febrer de 2018 la COF va tenir una refundació. Això va ser sobretot gràcies a l'Àlex Blasco, de Premià de Mar, que va assumir la feina de reconnexió. Vam fer una trobada de tot un dia molt interessant a Badalona, la qual va tindre força convocatòria, arribant fins i tot a grups de persones migrants als quals abans no arribàvem, com ara Mujeres Pa'lante[4]. En aquestes dates, van començar

4 En el següent enllaç es pot consultar una Producció Narrativa de Mujeres Pa'lante com a part d'un projecte sobre la memòria de les

a sortir a la llum una sèrie de problemes relacionats amb el sistema d'asil, així com les entitats que ho gestionen[5], tant grans com petites, que evidenciaven la deficiència d'un sistema d'asil quasi inexistent. D'altra banda, vam posar davant de la taula el fet què moltes de les persones sense papers venien de diversos intents frustrats de regularitzar-se. A partir d'aquí es van decidir els temes més importants en els quals hauríem de centrar-nos. Així, van sortir temes com ara el dret al padró en els diferents municipis, un tema fonamental perquè suposa l'entrada a la resta de drets de les persones migrants, creant-se una

lluites pels drets de les persones migrants: https://archive.org/details/CaminandoJuntasEnElActivismoClaraMujeresPalante

5 Algunes d'aquestes deficiències van ser recollides a l' "Informe Monitorización #AcogidaDigna 2018", coordinat per una xarxa d'entitats activistes del conjunt de l'estat espanyol. Disponible a: https://acogidadigna.es/uploads/decidim/attachment/file/5/Informe_Monitorizacion_AcogidaDigna_2018.pdf

comissió a propòsit que treballa municipi a municipi; la qüestió dels menors immigrants no acompanyats (MENAS); o la necessitat d'ampliar la incidència i la coordinació a nivell de l'estat espanyol, on està «la pedra que cal moure», el lloc on depenen el gros de les decisions més importants que afecten el tema.

UN ABANS I UN DESPRÉS DE «LA CRISI DELS REFUGIATS»?

La solidaritat efímera

Sense la "crisi dels refugiats", CNCV no hagués tingut lloc. Jo sempre vaig entendre que no era una mobilització permanent, era una mobilització temporal davant d'un tema que amb el temps s'esperava que minvés. Crec que ha sigut una

aportació molt important, però després ha desaparegut ràpid. Hi ha hagut una onada d'indignació que ha afavorit la resposta ciutadana. Però sembla que ja ens hem acostumat a aquesta indignació. Ara la situació és més difícil. Les persones segueixen morint, i ara ni tan sols les càmeres hi presten atenció. Estem en aquest moment polític en que es parla de la immigració com a problema, uns temps difícils que s'exemplifiquen per l'entrada de VOX a l'escenari polític arran de les eleccions locals andaluses de desembre de 2018. Vist en perspectiva, el que hi havia abans i el que n'hi ha ara no es diferencia molt. Els col·lectius estaven abans de la campanya seguiran fent el mateix en el futur. Tinc la sensació de que ens hem quedat com estaven, però fins i tot amb

més dificultats que les que hi havien abans perquè la situació també s'ha agreujat.

El canvi en la percepció de la migració i el refugi

Tot i aquesta sensació de "decepció" amb l'activisme, sí que penso que hi han hagut certes coses que han canviat arran d'allò que hem viscut als darrers anys. Tota la feina que hem fet ha estat reflectida en un canvi de posició al respecte de la migració i el refugi de molta gent a Catalunya. A l'estat espanyol les mobilitzacions havien tingut lloc al voltant de l'anomenada «immigració il·legal», però no en relació amb el refugi; ha sigut la rellevància mediàtica de les guerres de Síria i l'Afganistan allò que li ha donat pes. Aquest perfil, a

més, te molt a veure amb el record de les persones refugiades de la Guerra Civil espanyola: com va passar aquí, la gent que arribava venia perquè als seus països s'estaven jugant la vida cada dia. Aquesta similitud amplia la simpatia cap al col·lectiu. Així s'ha d'interpretar la reacció positiva que es va donar, i que té el precedent de la sensibilització col·lectiva que es va donar als 90 amb les persones que fugien de la Guerra dels Balcans.

En el moment en el que els focus desapareixen de Grècia per anar al Mediterrani central i prestar atenció a allò que passa a Libia, però, la gent que apareix als mitjans deixa de ser blanca, com les persones de Síria, i comencen a ser negres. En aquest moment l'imaginari de la persona refugiada, relacionada amb el nostre passat, però també amb

les guerres a l'Orient Mitjà, es trenca. Els mitjans ja no saben ben bé com tractar-les; les anomenen també "refugiades". Es parla del "drama dels refugiats". Aquestes persones fan el mateix que feien les que venen de Síria. Llavors, per similitud, acaben sent indestriables informativament els uns dels altres.

Més enllà d'una "confusió", això es trasllada a una transformació a nivell de sensibilitat social cap a la problemàtica. La mobilització al voltant del refugi ens ha portat a reflexionar sobre la mateixa distinció entre les categories d'asil i migració. Els moviments socials han treballat per qüestionar aquestes narratives dels mitjans i no permetre que es diferenciïn persones que es troben al mar en situacions de perill: el que s'ha de fer es treure-les

fora i portar-les a un “port refugi”. No hi ha cap altra lectura. Però a banda d’això, a més, sembla que els moviments pressionen i monitoritzen que a la Frontera Sud de l’ Estat espanyol es garanteixi el dret a demanar asil, cosa que abans no passava tant.

Jo soc partidari de dissoldre categories, tant la de persona migrant, com la de refugiada. Crec que hauríem de canviar una mica el llenguatge, no parlar de persones refugiades i migrants, sinó de desplaçades forçoses, perquè és el que són, no hi ha diferència: totes les persones busquem recursos per igual. De mode que tot i que algunes persones puguin ser classificades legalment en una o altra categoria, la urgència de les vulneracions de drets que pateixen fa que les categories acaben coincidint. La qüestió és que, tot i que conceptualment aquesta

distinció no té sentit, la categoria de protecció internacional té uns drets als quals no té cap sentit renunciar. Cap a on hem de caminar és fins al punt en què totes les persones que han sigut desplaçades forçosament tinguin accés a protecció internacional, dret a acollida, i accés a un pla d'acollida als països on arriben.

Les oportunitats de canvi obertes

Jo crec que ja hem fet tota la feina que podíem fer en referència a sensibilització. Podrem fer més actes o accions però ara el que toca és que les institucions facin la seva part. Crec que el que hem après en aquest temps ens indica que les oportunitats de canvi vindran de que es posin d'acord les tres institucions (Ajuntaments,

Generalitat i Estat central). Aquest és el principal problema. Jo el que demano és que els moviments ho tinguem molt clar, i parlem amb taules conjuntes en les quals estiguin presents les diferents institucions, i no sols unes o altres. La COF ha de tenir-ho clar i dir que l'única resposta eficaç tindrà lloc quan es posin d'acord tots tres. Els moviments socials han d'adonar-se de la situació i col·laborar, perquè queixar-nos no ens portarà enlloc, el que hem d'intentar es col·laborar i seguir mobilitzant perquè es posen les piles. Si els tres es posen les piles, n'hi han alternatives. El problema és també com articular la diferència, entre alguns grups instal·lats en posicions més confrontatives i d'altres que ens preocupen pels problemes i volem iniciar el camí cap a les "solucions".

Jo pensava la mobilització al respecte de les persones refugiades seria molt gran i després ha sigut dur veure com es desinflava. Aquests temes et toquen, et mobilitzen emocionalment. El problema de la migració i el refugi és un problema central, i això ho podem veure amb el context internacional: externalització de fronteres, Frontex, o l'aparició de Trump, de Salvini... Es tracta de lluitar per la societat que deixarem als nostres fills, continuar per una societat de Drets Humans on puguis trobar un punt de suport. Com podem veure amb el context internacional actual amb l'avançada de l'extrema dreta, ens trobem en una situació en la qual, o establim la categoria «nosaltres, o ells, o exigim una igualtat de drets per tothom. I aquesta batalla acaba de començar i no sabem on ens portarà.

Aquesta Producció Narrativa ha sigut realitzada entre desembre de 2018 i juny de 2019, a partir de trobades i intercanvis entre persona activista i investigadora. Forma part del projecte Cartografia de la Solidaritat, que reflexiona sobre les formes d'acció col·lectiva en suport de les persones migrants i en defensa de la llibertat de moviment.*